

О.В.Середа (Львів)

XXI МІЖНАРОДНИЙ КОНГРЕС ІСТОРИКІВ

Міжнародні форуми істориків (їх повна й більш точна назва – Міжнародні конгреси історичних наук) мають давнє минуле, до якого причетні також й українські вчені. Уже на першому форумі, що відбувся у вересні 1900 р. в Парижі, виступив відомий дослідник, правознавець і соціолог українського походження М.Ковалевський. У міжвоєнний період участь у конгресах брали М.Кордуба, М.Чубатий, М.Яворський та ін. Після Другої світової війни міжнародні форуми істориків, які з 1950 р. почали скликатися щоп'ять років, давали можливість зустрічатися і дискутувати дослідникам із СРСР та західного світу, а, отже, українським науковцям діаспори (Л.Білас, І.Лисяк-Рудницький, Я.Пеленський, Я.Рудницький, Р.Сербин, І.Шевченко) і представникам академічних інститутів УРСР, що в різні роки входили до складу радянських делегацій (В.Голобуцький, К.Дубина, О.Касименко, Ю.Кондуфор, Ф.Шевченко), отримавши рідкісну на той час нагоду обмінятися думками.

Напередодні XVIII конгресу, що відбувся у серпні – вересні 1995 р. в Монреалі, новосформований Український національний комітет істориків (УНКІ) було прийнято до Міжнародного комітету історичних наук (МКІН). Відтоді на цьому й наступних форумах (Осло, 2000 р.; Сідней, 2005 р.) регулярно виступали як делегати УНКІ (Я.Ісаєвич, О.Пріцак, А.Портнов), так і репрезентанти українознавчих осередків Північної Америки (З.Когут, В.Остапчук, С.Плохій, Ф.Сисин)¹. В останні роки багато зусиль для розширення участі українських дослідників у міжнародних комісіях та конгресах істориків доклав голова УНКІ академік НАНУ Я.Ісаєвич.

XXI Міжнародний конгрес відбувся 22–28 серпня 2010 р. в Амстердамі. Його організаторами виступили Королівське історичне товариство і Національна бібліотека Нідерландів, Міжнародний інститут соціальної історії та Амстердамський університет. Урочисте відкриття конгресу було тематично присвячене взаємодії людини та води, що є дуже важливою проблемою як для Нідерландів, так і всього людства. Надалі, протягом п'яти днів роботи форуму, відбулося 112 сесійних засідань та круглих столів (до 10–15 одночасно), присвячених найрізноманітнішим аспектам історичних досліджень (загальну програму й тези доповідей розміщено на веб-сайті www.ichs2010.org). «Падіння імперій», «Місто як культура», «Релігія і влада» – були визначені головними темами конгресу.

У центрі уваги перебували засідання, котрі стосувалися історії культури й пошуку місця відповідних досліджень у сучасному світі. Назвемо лише теми окремих сесій: «Біографія і мікроісторія», «Ми є тим, що їмо та вдягаємо. Їжа й одяг в історії», «Змінна культура подорожування», «Колоніальні імперії в Африці та культурна гібридність», «Концепція простору у новочасній історії», «Обряди мертвих», «Сексуальне насильство: історія, культура і репрезентація», «Місто, знання й комунікація», «Культурні трансфери та міжнародні відносини», «Історія й етика», «Національні історії та глобалізація історії», «Хто володіє історією? Минулі й сучасні джерела», «Історична свідомість і культурна ідентичність у глобалізованому світі», «Національна ідентичність та гегемонічна пам'ять», «Значення історії для політики й культури» тощо. Деякі сесії висвітлювали проблеми міграцій, релігійної толерантності, гендерної тематики, історичної демографії, порівняльної історії. Натомість практично не було доповідей і сесій, які можна було б віднести до традиційних ділянок політичної чи соціально-економічної історії. Останні радше розглядалися крізь призму «культурного» аспекту у відповідних працях. Наприклад, дослідники історії парламентаризму на кількох сесіях аналізували парламентарні практики, риторику промов та символізм церемоній.

Особливе зацікавлення викликала дискусія щодо неоднозначності суспільних, зокрема педагогічних, функцій історика у сучасному світі, наприклад, як «публічного дослідника», котрому відводиться роль професійного інтерпретатора минулого. Зокрема, італійський учений *П.Пеціно* підкреслив суперечність між науковим прагненням історика уникати надмірних спрощень у визначенні винуватців і жертв воєнних злочинів та завданням судових інститутів чітко встановити відповідальність перших. Про надужиття історією у сучасному суспільстві, що веде до її вульгаризації, іконізації й фальсифікації, на врочистому закритті конгресу у заключній лекції «На захист гідності Кліо» зазначила відома нідерландська дослідниця *Н.Ноордереліт*. Доповідачка наголосила на тому, що до історії слід ставитися з повагою, і підкреслила суспільну роль науковців – «захистити права людей минулого», бути своєрідними представниками тих поколінь у сьогоденні.

Ряд виступів, виголошених на форумі, безпосередньо стосувалися історії України й Центрально-Східної Європи. Зокрема, на сесії «Панславізм та неославізм», організованій Міжнародною комісією дослідження історії слов'ян, із доповіддю «Між польським слов'янофільством і російським панславізмом: сприйняття й розвиток слов'янських ідей українськими громадськими діячами підавстрійської Галичини в 50-х – 70-х рр. XIX ст.» виступив наук. співробітник Інституту українознавства імені І.Крип'якевича НАНУ *О.Середа*. На іншій сесії цієї ж комісії

докторант Міланського університету *А.Франко* висвітлив тему «Україна як наріжний камінь панславізму: погляди Миколи Костомарова». Викладач Національного університету «Києво-Могилянська академія» *Н.Шліхта* на сесії «Християнство та комунізм в Європі» виголосила доповідь «Конструювання ідентичності в рамках стратегії виживання церкви у радянській державі».

Українська тематика розглядалася також у ряді інших виступів на конгресі. Зокрема, італійський історик *Л.Каяні* проаналізував українські політичні дискусії щодо трактування голодомору у доповіді на сесії «Етика, історичні дослідження і право». Однак загалом можна відзначити, що східноєвропейська проблематика розглядалася доволі рідко. Керівниками й активними учасниками практично всіх міжнародних комісій, що організували сесії цього форуму, були історики із Західної Європи та Північної Америки – звідси й певний «заходоцентризм» тематики.

Під час роботи конгресу відбулися два засідання Генеральної асамблеї МКІН. Перше розпочалося зі вшанування пам'яті видатних істориків, котрі недавно відійшли у Вічність, серед них і голови УНКІ *Я.Ісаєвича*. На засіданнях асамблеї було ухвалено провести наступний, ХХІІ, конгрес історичних наук у 2015 р. в місті Цзінань (Китай) та обране нове бюро МКІН. Було також вирішено припинити випуск бюлетенів Міжнародного комітету історичних наук і надалі інформаційні матеріали розміщувати на його веб-сайті (www.cish.org).

¹ *Ісаєвич Я.Д.* Міжнародні конгреси істориків // Енциклопедія історії України. – Т.6. – К., 2009. – С.714–726; *Його ж.* ХІХ Міжнародний конгрес істориків в Осло // Укр. іст. журн. – 2001. – №1. – С.159–160.